

GOTLAND

Studiecirkeln

I en studiecirkel bestämmer deltagare och cirkelledare tillsammans studiernas inriktning. Det är bra att redan i början diskutera hur ni tycker att arbetet bör gå till, hur ofta ni vill träffas och vilket arbetstempo ni önskar hålla.

Första sammankomsten presenterar ni er förstås för varandra i cirkeln, antecknar varandras namn, adresser och telefonnummer. Berätta varför ni har valt just denna cirkel och vad ni väntar er av studierna.

I en studiecirkel som fungerar bra är alla aktiva i arbetet. Ta gärna upp och diskutera hur ni kan arbeta tillsammans så att alla kommer till tals. Kan ni läsa mellan sammankomsterna eller utföra något annat arbete då? Ni kan t.ex. dela upp mellan er att ta reda på faktauppgifter som inte finns med i boken.

Bläddra igenom boken tillsammans och försök att få en uppfattning om innehållet. Bestäm vilka avsnitt som förtjänar en grundlig behandling och välj ut diskussionsfrågor som intresserar er! Nöj er inte med bokens förslag till diskussionsfrågor, utan formulera egna frågor som kanske passar bättre till den inriktning ni vill ge studierna.

Tilläggsmaterial

Boken Gotland ger en översiktlig bild av landskapet. Cirklar som vill studera Gotland ur olika synvinklar under längre tid kan ha stor nytta av att skaffa kompletterande litteratur. Se

litteraturlistan s. 202. Det går att beställa böcker vid alla kommunala bibliotek.

Vill ni läsa skönlitteratur med anknytning till Gotland? Skönlitteraturen kan ibland säga mer än en faktatext om hur det verkligen är att bo och leva i en särskild del av landet. I kapitlet "Sagan om Gotland och andra texter om ön" finns en hel rad författare och boktitlar uppräknade. Be också biblioteket om tips. Kanske kan ni turas om att göra korta inledningar om det ni läst.

Kartor över Gotland kan berika studiearbetet mycket, både detaljerade

kartor och översiktskartor. Utnyttja dem som finns i boken och skaffa åtminstone en gemensam karta i större skala till cirkeln, t.ex. den som ni kan köpa från Bilda Förlag. Många ortsnamn nämns i texten och det kan vara spännande att följa ett beskrivet skeende på kartan. En sådan karta har ni också stor nytta av om ni planerar en resa efter studiecirkeln.

Det är intressant att följa lokalpressen: Gotlands Tidningar och Gotlands Allehanda. Via det som skrivs i tidningarna kommer ni i närkontakt med vad som händer på ön även om cirkeln pågår i en helt annan landsända. Enklast gör man det förstås via Internet, adresserna är:

www.gotlandsallehanda.se

www.gotlandstidningar.se

En annan möjlighet är att korttidsprenumerera på en tidning medan cirkeln pågår och dela på kostnaderna.

Ta gärna del av kommunens information och turistinformationen, som ofta är välgjord och sakligt intressant.

Ni kan vända er till Gotlands kommun på tel. 0498-26 90 00, postadress: 621 81 Visby, resp. Visby Turistbyrå, tel. 0498-20 17 00, postadress: Hamngatan 4, 621 57 Visby.

Om några i cirkeln har tillgång till Internet kan ni dela på att mellan sammankomsterna göra de sökningar som ger er tilläggsinformationer ni vill ha i cirkeln. Exempelvis kan ni den vägen få fram fakta om Gotlands näringsliv och mängder av turistinformation. Här är några hemsidor att börja söka på:

www.sverige.com, klicka sedan på Gotland och därefter på alla de rubriker/länkar som finns att välja bland. En sida som ger bred information om Gotland.

www.gotland.net är också en mycket brett informerad hemsida med fakta om Gotland ur många synvinklar.

www.gotland.se, kommunens hemsida, berättar även den brett om olika aspekter på Gotland, bl.a. om kommunens verksamhet och Visby. Här kan man också beställa informationsmaterial.

www.guteinfo.com innehåller mest turistinformation, bl.a. tips om hur man reser både till och på Gotland.

www.gotmus.i.se är läns museet Gotlands Fornsals hemsida, mycket informativ när det gäller kulturhistoria.

En resa på Gotland

Tänker ni avsluta studierna med att resa runt på Gotland, så har ni god hjälp av kapitlet Sevårdheter Gotland runt när ni planerar resan. Vad behöver ni förbereda? Vad vill ni se? Vilka miljöer har ni blivit särskilt intresserade av?

Behöver ni skaffa informationsmaterial? Hur ska ni åka dit? Måste ni kontakta folk i förväg för att kunna göra bra studiebesök? Vad kostar alltsammans?

Vem tar reda på vad?

När ni slutar

I slutet av er studiecirkel är det värt att diskutera hur arbetet har fungerat. Motsvarade cirkeln era förväntningar? Skulle ni vilja lägga upp en annan cirkel annorlunda? Vad anser ni om boken? Skriv gärna till "Redaktören för landskapsstudier, Bilda Förlag, Box 42 053, 126 13 Stockholm" och berätta om cirkelarbetet och hur ni tycker att boken kan förbättras!

Vill ni fortsätta studierna med en annan landskapsbok eller skulle ni vilja pröva på något nytt ämne?

Frågor att samtala om

En del av förslagen till aktiviteter och frågor att diskutera som följer här är rätt omfattande. Välj bland dem och komplettera med egna frågeställningar som ni vill diskutera!

Så bildades Gotland

- ✦ Rekapitulera tillsammans historien om hur Gotland blev till vid ekvatorn för länge sen. Hur gick det till i stora drag?
- ✦ Vad är fossil? Hur bildades de? Boken tipsar om fossilstränder på Gotland. Är ni intresserade av att besöka någon sådan under en resa till Gotland?
- ✦ Gotland uppvisar ovanligt många spår av liv som fanns för miljoner år sedan. Men spåren efter så gammalt liv och efter istiden finns på många platser i Sverige. Hur ser de äldsta spåren av liv ut i er hembygd?
- ✦ Vad hände med Gotlands berggrund från istiderna och fram till idag? Hur bildades raukar, klintar och grottor?
- ✦ Kalkbränning förr och cementtillverkning närmare vår tid har varit viktiga industrier på Gotland. Känner ni till om liknande tillverkning har förekommit/förekommer i andra delar av Sverige?

Från stenålder till nutid

- ✦ När ni läser om Gotlands fornhistoria, sten- och bronsåldern, är det då något som slår er som speciellt med utvecklingen på just Gotland, eller är den lika dan som i övriga delar av landet?
- ✦ Läs om gutarnas handel under järnåldern och vikingatiden. Varför blev Gotland viktigt i handeln på Östersjön? Vilka var de viktigaste handelsvarorna och handelskontakterna?
- ✦ Vilka teorier har ni om varför så många silverskatter som hittats i modern tid blev kvar i den gotländska jorden?
- ✦ Många främmande länder har spelat viktiga roller i Gotlands historia. Finns det andra svenska landskap och områden där påverkan från utlandet har varit lika betydelsefull?
- ✦ Försök sammanfatta hur det gotländska jordbruket har förändrats från forntid till nutid.
- ✦ Hur byggde gotlänningarna sina hus under forntiden, jämfört med i mer modern tid?
- ✦ Hur har sätten att begrava sina döda förändrats på Gotland under årtusendenas gång?
- ✦ Vad får vi veta om hur gotlänningarna levde under järnåldern genom fynden i Vallhagar, som kan ses på Gotlands Fornsal?
- ✦ Bildstenarna på Gotland är en rik kulturhistorisk skatt. Varför tror ni att de utvecklades särskilt på just Gotland? Se gärna fler exempel på bildstenar och läs om dem i Erik Nyléns bok Bildstenar eller Ragnar Öhrmans bok Gotlands Fornsal. Cirklar som har nära till Stockholm kan också se dem på Historiska museet.
- ✦ Vilka perioder under Gotlands historia har varit mest präglade av stridigheter, och vad var det som hände?
- ✦ Vad hände med gutarnas handel under medeltiden? Varför blev det så hård konkurrens mellan Visby och landsbygden?
- ✦ Läs om kristnandet av gutarna. Hur vill ni förklara att så många kyrkor byggdes och sedan byggdes om och utsmyckades rikt

under 1200- och 1300-talen? Läs gärna mer om Gotlands vackra medeltidskyrkor i någon av böckerna i litteraturlistan. Vilka skulle ni särskilt gärna vilja se under en resa? På Fornsalens hemsida www.gotmus.i.se finns en bilddatabas med gamla bilder på alla Gotlands landsbygdskyrkor. På Riksantikvarieämbetets hemsida www.raa.se finns bl.a. ett byggnadsregister där ni kan finna information om alla gotländska kyrkor.

- ✦ Hur skulle ni kort vilja sammanfatta vad som kännetecknade dansktiden på Gotland?
- ✦ På vilka olika sätt försökte de styrande få fart på Gotlands näringsliv under tiden efter återerövringen från danskarna och senare under 1700-talet?
- ✦ Jämför hur gotlänningarnas näringsliv och försörjningsmöjligheter har utvecklats i stora drag fram till idag med motsvarande utveckling i era egna hemtrakter. Vilka skillnader och likheter ser ni?

Gotlands öppna landskap

- ✦ Det här är ett kapitel med en mängd uppgifter om olika landområden och orter. Studera det med hjälp av kartor. Kanske kan ni redan nu pricka in intressanta utflyktsmål för en kommande resa.
- ✦ På Gotland finns en nationalpark och ett fyrtiotal naturreservat. Är det mycket, med tanke på öns storlek? Jämför med förekomsten av nationalparker och naturreservat i andra landskap. Vilka andra möjligheter ser ni att skydda ömtålig natur?
- ✦ Vilka växt- och djurarter som nämns i kapitlet är nya för er? Slå upp dem ni vill veta mer om i exempelvis en flora eller fågelbok.
- ✦ Ni som redan varit på Gotland, försök beskriva om det är något som påtagligt skiljer olika slags stränder på Gotland från dem man kan se på andra håll längs Sveriges kuster. Vilka stränder har ni störst lust att besöka efter att ha läst texten?
- ✦ Mänskliga ingrepp i naturen får ofta mer utbredda konsekvenser än man kunnat överblicka. De utdikade myrarna på Gotland har

betytt att en hel kultur – myrbonde-kulturen – har försvunnit. Ta fram exempel på liknande händelser i andra delar av Sverige.

- ✦ Klintar, raukar, strandvallar, orkidéer, fri sikt över öppet hav – vad är det mer som är speciellt med den gotländska naturen för er?
- ✦ Ännu finns det entusiaster som lägger ned tid och möda på att vårda de gotländska ängena. Hur bör deras verksamhet stödjas tycker ni?
- ✦ Texten berättar om hur Willy Wöhler räddade naturen på Stora Karlsö till eftervärlden. Känner ni till andra exempel på liknande insatser av eldsjälar?

Konsten genom seklerna

- ✦ Texten om den gotländska kyrkokonsten beskriver på flera ställen hur ekonomisk och politisk utveckling har påverkat byggnadskonsten, både till omfattning och utseende. Fundera över liknande exempel när det gäller annan byggnadskonst under andra tider, t.ex. när det gäller slott, bostäder och industribyggnader.
- ✦ Om ni har möjlighet att gå in på Historiska museets hemsida www.historiska.se, klicka på ”bildbyrå” och sedan ”avancerad sökning”, så kan ni hitta många fler exempel än de som visas i boken på vackra smycken från järnåldern, silverskatter, bildstenar och gotländsk kyrkokonst. Sökordet ”spänne” ger t.ex. 20 träffar för Gotland, däribland det som visas på s 108 i boken.
- ✦ Jämför kyrkornas byggnadshistoria och utsmyckning på Gotland med kyrkorna i era hemtrakter. Vad i utvecklingen är likartat respektive annorlunda när det gäller t.ex. ombyggnadsprogram, kalkmålningar och lösa konstföremål?
- ✦ Boken visar några prov på Johan Bartschs dekorationsmåleri på s. 121 och 164. Har ni sett exempel på likartat eller annorlunda dekorationsmåleri i andra delar av landet?
- ✦ På Gotlands Konstmuseums hemsida www.gotmus.i.se/konstmus kan ni ”gå på konstutställning” och se prover på både äldre

och nyare konst med Gotlandsanknytning. Vilka av de konstnärer som nämns känner ni till sen förut, och vilka gillar ni bäst?

Sagan om Gotland och andra texter om ön

- ✦ Den muntliga traditionen, ”vandringshistorier” och gamla lagtexter är den äldsta grunden för gotländsk litteratur. Det gäller för flera landskap. Ta fram exempel!
- ✦ Vilket tycker ni är det största värdet med texter som Gutasagan och Gutalagen?
- ✦ Carl von Linné skrev en målade detaljrik och kulturhistoriskt intressant reseberättelse från Gotland. Låna gärna boken på biblioteket och ha tillgänglig under studierna. När ni läser kapitlet Sevärdheter Gotland runt, kan ni se hur Linné kommenterade många av de platser och sevärdheter som omnämns. Att högläsa korta stycken kan vara ett roande inslag under cirkelsammankomsterna.
- ✦ Dela gärna upp mellan er att läsa de gotlandsförfattare som nämns i kapitlet. Kanske kan ni ta en var och berätta lite om ”min författare” för varandra? Kanske är någon road av att högläsa någon dikt vid varje sammankomst?
- ✦ Diskutera vad som gjorde mest intryck på er i de skönlitterära böcker ni läst med Gotlandsanknytning.

Levande folklig kultur

- ✦ Traditionerna lever på Gotland i högre grad än på de flesta andra platser. Fundera över ytterligare skäl till detta, utöver dem som författaren har räknat upp.
- ✦ Hur står det till med traditionerna i er egen hembygd – finns det några seder som motsvarar de gotländska och som vårdas och hålls vid liv? Har det tidigare funnits seder och bruk som har varit speciella för orten, men som försvunnit? Tycker ni att det finns anledning att hålla liv i gamla seder? Ta gärna kontakt med hembygdsföreningen och studera deras arbete. Vill ni veta mer om hem-

bygdsföreningarna på Gotland och kanske kontakta någon av dem? Ring eller skriv i så fall till Sveriges Hembygdsförbund, tel. 08-34 55 11, adress: box 6167, 102 33 Stockholm.

- ✦ Drikkä, saffranspannkaka och annat exotiskt, visst lever matkulturen på Gotland. Blir ni frestade att pröva något av recepten? Varför inte ordna en gotländsk måltid under någon cirkelträff? Har er egen bygd några särskilda specialiteter?
- ✦ Vad är typiskt för olika slag av hantverk i era hemtrakter? Hur liknar de eller skiljer de sig från dem på Gotland? Kontakta gärna närmaste hemslöjdsförening för att få veta mer om ni är specialintresserade.
- ✦ Sammanfatta vad ni tycker är mest typiskt för byggnadskonsten på Gotland. Läs gärna mer i Marita Jonssons bok *Från prästgårdar till strandbodas – gotländska hus och rum*.
- ✦ Musik, spel och lekar från Gotland presenteras som intressanta evenemang. När är bästa tiden att titta på eller delta. Gör ni en resa till Gotland som avslutning på cirkeln hör detta till det som man behöver förhandsplanera för att inte gå miste om.
- ✦ Hur ser ni på arrangemang som Medeltidsveckan i Visby? Vad krävs för att det inte ska bli mest turistjippo av det hela? Hemsidan www.medeltidsveckan.com ger aktuell information. Det går förstås bra att ringa turistbyrån i Visby också.
- ✦ Har ni hört talas om någon motsvarighet till gutarnas idrottslekar i andra delar av landet? Vad anser ni om Föreningen Gutnisk idrottssträvanden?
- ✦ Ett Sverige där alla talade rikssvenska – vad skulle gå förlorat där? Hur viktigt tycker ni det är att dialekterna får leva vidare?

Förändringarnas Visby

- ✦ Berätta för varandra vad ni känner till om Visby och diskutera sedan hur er bild av staden förändrats när ni läst kapitlet.
- ✦ Har ni tänkt på att Visby är så mycket mer än staden innanför ringmuren? Finns det någon annan svensk stad där kontrasten mellan gammalt och nytt är så tydlig som i Visby?
- ✦ Varför tror ni att just Visby har så många kyrkoruiner?
- ✦ Om ni skulle räkna upp fem saker som varje Visbybesökare borde se och uppleva, vilka skulle det bli? Skriv gärna en liten lista var och en först och jämför sedan.

Sevärdheter Gotland runt

- ✦ Vilka tror ni är de mest sevärda (dem ni helst själva skulle vilja se) av alla öns:
 1. fornminnen?
 2. kyrkor?
 3. stenindustriminnet?
 4. raukstränder?
 5. andra sevärdheter?
- ✦ Många besökare på Gotland kommer aldrig längre än till Visby. Vad tror ni det beror på och vad går de miste om enligt er mening?
- ✦ Försök enas om en resrutt och ett antal platser som ni vill besöka under en egen resa till Gotland. Om ni inte hinner åka runt på hela ön, vilka delar intresserar er särskilt?
- ✦ Det blir allt vanligare att svenska kommuner försöker förbättra ekonomi och sysselsättning genom att satsa på turismen och Gotland är verkligen ett etablerat turistlandskap. Vad tror ni i cirkeln om turismen som garanti för framtida trygghet?

Får kopieras fritt.

Manus Bo Tynderfeldt

Bilda Förlag, Box 42053, 126 13 Stockholm

Tel. 08-709 04 00

kundtjanst@bildaforlag.se

www.bildaforlag.se

©2001 Bilda Förlag

ISBN 91-574-7439-7

BILDA FÖRLAG